

визнання цього правового акта неправомірним та його скасування, прийняття цього акта не може розглядатися як господарське правопорушення навіть у разі, коли буде констатовано, що зміст цього акта порушує процитовані вище положення ст. 5–6 ГК України.

Таким чином, в якості підстав для захисту прав та охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання можуть бути визнані неправомірні дії інших суб'єктів господарювання, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, які, по-перше, порушують забороняючі чи зобов'язуючі приписи (вимоги) акта господарського законодавства, господарського договору чи іншого правового джерела, по-друге, порушують, не визнають чи оспорюють належне суб'єкту господарювання право чи охоронюваний законом інтерес.

Список використаної літератури:

1. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав [Текст] / В. П. Грибанов. – М.: «Статут», 2000. – 411 с. – (Сер. «Классика российской цивилистики»).
2. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть [Текст]: навч. посіб. / Кол. авт.: А. С. Філіпенко (кер. авт. кол.), В. С. Будкін, А. С. Гальчинський та ін. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.
3. Беляневич О. А. Захист прав суб'єктів господарювання у відносинах з органами державної влади [Текст] / О. А. Беляневич // Система органів державного управління та регулювання в сфері підприємницької діяльності. Монографія / За ред. академіка НАПрН України, доктора юридичних наук В. С. Щербини. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. – С. 71–101.
4. Господарське право. Підручник / Д. В. Задихайло, В. М. Пашков, Р. П. Бойчук та ін. / За заг. ред. В. Д. Задихайло, В. М. Пашкова. – Х., Право, 2012. – 657 с.
5. Алексеев С. С. Общая теория права: в 2-х т. – Т. I [Текст] / С. С. Алексеев – М.: Юрид. лит. 1982. – 360 с.
6. Малейн Н. С. Гражданский закон и права личности в СССР [Текст] / Н. С. Малейн. – М.: Юрид. лит., 1981. – 216 с.
7. Аушева О. В. Захист прав суб'єктів господарювання від порушення органами державної влади: автореф. ...дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» [Текст] / Аушева Олена Вікторівна; Інститут економіко-правових досліджень НАН України. – Донецьк, 2007. – 18 с.

The article is dedicated to research of the relationship on protection the rights of business entities. The article reviewed concept content of protection the rights of business entities. Defined grounds for protection the rights of business entities.

Стаття посвячена дослідженню відносин по захисте прав суб'єктів господарювання. Розглянуто зміст поняття захисту прав суб'єктів господарювання. Визначено підстави для захисту прав суб'єктів господарювання.

ДЕРЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Сергійко О. В.,

науковий співробітник відділу правових проблем підприємництва

НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті досліджено теоретичні і практичні проблеми побудови дієвих механізмів державного регулювання та дерегулювання підприємницької діяльності. Уточнено теоретичні та практичні засади побудови та розвитку системи державного регулювання та дерегулювання господарської діяльності в сучасних умовах розвитку.

Ключові слова: підприємницька діяльність, система державного регулювання та дерегулювання, сучасний ринок, теоретичні засади дерегулювання.

Головним результатом переходу економіки України від пострадянської планово-розподільчої до ринкової неухильно є формування оптимального державного регулювання економічних процесів. Мається на увазі дефініція цього поняття, яка означає всю діяльність державних органів з управління економікою відповідно до ст. 12 Господарського кодексу України [1] (далі – ГК України). Механізм реалізації й успіху в ринковій економіці залежить від створення для суб'єкта господарювання умов вирішувати такі проблеми.

В умовах обмежених бюджетних можливостей, погіршення кон'юнктури експортних ринків, дестабілізації ситуації в базових промислових регіонах України, обмежених можливостей щодо залучення фінансування, створення належного регуляторного середовища і бізнес-клімату, зокрема шляхом проведення дерегуляції, набуває особливої ваги.

Президент України Петро Порошенко в 2014 р. представив «Стратегію реформ–2020». Президент визначив вісім пріоритетних сфер, зміни в яких або вирішують найгостріші проблеми, або створюють інституційні передумови для проведення інших реформ. Цими пріоритетами він назвав антикорупційну та судову реформи, реформу правоохоронних органів, децентралізацію та реформу державного управління, податкову реформу. Також серед названих Президентом пріоритетів – дерегуляція та розвиток підприємництва, реформа системи безпеки та оборони, реформа охорони здоров'я. «Стратегія-2020» складається з трьох векторів руху для досягнення нашої мети: сталий розвиток країни; безпека держави, бізнесу та громадян; відповідальність і соціальна справедливість. Головною передумовою цієї роботи має стати новий суспільний договір між громадянським суспільством, владою та бізнесом, де кожна сторона має свою зону відповідальності.

Середньостроковою метою подальших реформ у цій сфері є створення сприятливого середовища для ведення бізнесу, розвитку малого і середнього підприємництва, залучення інвестицій, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці. Необхідно скоротити кількість документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності та видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, скасувати регуляторні акти, які ускладнюють ведення підприємницької діяльності, скоротити кількість органів державного нагляду (контролю), забезпечити надання послуг для громадян та бізнесу в електронному вигляді [2].

Саме пріоритет «дерегуляція та розвиток підприємництва» показує актуальність обраної теми дослідження.

Наукові публікації з вказаної тематики мають загальнотеоретичний характер і стосуються переважно державного регулювання економіки. Так, академік АПрН України В. В. Цветков у праці «Адміністративна реформа – ефективність державного управління» підкреслював, що для досягнення економічної стабілізації подальшого розвитку економіки «необхідно забезпечити безумовний пріоритет державного регулювання над стихійними ринковими саморегулюючими процесами, які часто призводять до руйнівних наслідків» [3, с. 9–14]. Таку саму позицію займають такі відомі представники господарсько-правової науки як академік НАН України В. К. Мамутов, доктори юридичних наук Г. Л. Знаменський, Н. О. Саніахметова та ін. Менш досліджуваною є проблема дерегулювання. Означене поняття не передбачене навіть у Великому енциклопедичному юридичному словнику 2007 р. видання, а розглядається лише регулювання [4, с. 692]. Одноставність в оцінці ролі та значення регуляторної політики і недостатня увага вчених-юристів до питання дерегулювання держави свідчить про актуальність дослідження.

Таким чином, у сучасних умовах перед правовою наукою постає надзвичайно важливе завдання – розробити і впровадити якісно нові підходи до побудови дієвих механізмів державного регулювання та дерегулювання підприємницької діяльності на сучасному етапі розвитку.

З огляду на це вдосконалення механізмів державного регулювання та дерегулювання розвитку підприємництва є надзвичайно актуальним завданням для сучасної юридичної науки.

Мета і завдання статті. Мета полягає у розробці науково-теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного регулювання та дерегулювання підприємницької діяльності на сучасному етапі розвитку.

Визначена мета зумовила постановку та розв'язання таких завдань: обґрунтувати теоретичні засади побудови та функціонування системи державного регулювання та дерегулювання із визначенням мети, завдань, об'єкта та суб'єкта, а також видів та складових механізмів дерегулювання; опрацювати підхід до вдосконалення розвитку цих процесів; запропонувати шляхи підвищення дієвості програм підтримки підприємництва.

Об'єктом дослідження є державне регулювання та дерегулювання підприємницької діяльності на сучасному етапі розвитку.

Предмет дослідження – теоретичні аспекти, практичні рекомендації, наукові засади державного регулювання та дерегулювання підприємницької діяльності на сучасному етапі розвитку.

Із аналізу змісту і напрямів державної регуляторної політики господарської діяльності, визначених у нормативних актах, можна запропонувати таке поняття дерегулювання:

дерегулювання – це формування оптимального співвідношення між ринковими механізмами і державним регулюванням господарської діяльності при обмеженні втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання з метою нівелювання адміністративних економічних, правових та інших перешкод на шляху розвитку ринкової економіки.

Слід визнати, що в сучасних умовах саме в напрямі втілення ідей усунення надмірних адміністративних обмежень для розвитку підприємницької діяльності спостерігаються найбільш відчутні зрушення у цій сфері. Верховна Рада України та Уряд лише за 2014 рік розробили та прийняли низку нормативно-правових актів, наприклад, таких як:

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» від 09.04.2014 р. № 1193-VII. Прийнятим Законом закладено правові механізми, спрямовані на звільнення підприємців від необхідності проходження зайвих та обтяжливих адміністративних процедур. Законом № 3392 передбачалося 143 документи дозвільного характеру. На сьогодні в Переліку залишається 84 дозвільних документа.

Закон містить норму, відповідно до якої обов'язок одержання погоджень, висновків та інших документів, які передують отриманню документа дозвільного характеру, покладено на **дозвільний орган, що оформляє документ дозвільного характеру, без залучення суб'єкта господарювання** [5].

– Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу та встановлення принципу провадження господарської діяльності суб'єктами приватного права без застосування печаток» від 15 квітня 2014 р. № 1206-VII. Законом скасовуються вимоги щодо наявності у юридичної особи печатки. У зв'язку з цим для спрощення контролю за повноваженнями осіб, які підписують документи від імені підприємства, Укрдержреєстр буде зобов'язаний відкрити на своєму сайті безкоштовний доступ до значного переліку відомостей про юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців (зокрема про факт и дату реєстрації; список осіб, які мають право діяти від імені юридичної особи, у тому числі про наявність обмежень щодо представництва; інформацію про відкриття виконавчого провадження тощо). Поряд з цим залишається можливість використовувати печатки і замовляти нові, якщо засновники або учасники юридичної особи вважають це необхідним [6].

– Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» від 31.07.2014 р. № 1622-VII.

Законом доповнено Закон України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» статтею 31, що передбачає установити, що перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб–підприємців контролюючими органами (крім Державної фіскальної служби України) здійснюються протягом серпня – грудня 2014 р. виключно з дозволу Кабінету Міністрів України або за заявкою суб'єкта господарювання щодо його перевірки [7].

Згаданою нормою зменшено тиск на суб'єктів підприємництва, чим поліпшено умови для бізнесу в усіх сферах господарської діяльності.

– Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання дерегуляції господарської діяльності» (прийнято на засіданні Уряду 28.01.2015).

Постанова передбачає:

– скорочення термінів видачі фітосанітарного та карантинного сертифікатів (із п'яти днів до 24 годин);

– скорочення переліку об'єктів карантинного регулювання для внутрішніх перевезень (на 33 види рослинних культур – жито, рис, ячмінь та інші, які переміщуються територією України);

– скасування надмірного адміністрування у сфері обороту пестицидів і агрохімікатів (спрощення порядку проведення державних випробувань, реєстрації та перереєстрації пестицидів і агрохімікатів);

– спрощення порядку видачі дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства;

– спрощення дозвільних процедур у надкористуванні (моніторинг і науковий супровід виключені з обов'язкових умов спеціального дозволу на користування надрами);

– скасування порядку державної реєстрації харчових продуктів дієтичного споживання [8].

У фахових джерелах підкреслюється, що в умовах ринкових відносин розвиток підприємництва значною мірою залежить від сформованого державою інституційного середовища: чинної системи надання суб'єктам підприємницької діяльності різноманітних адміністративних послуг – дозволів, ліцензій, патентів, сертифікації та стандартизації продукції, існуючих умов залучення інвестицій тощо [9, с. 4; 8, с. 172–180].

Засобом формування інституційного середовища виступає державна політика регулювання підприємництва. З метою внесення певних корекцій у механізм її реалізації та усунення штучних адміністративних обмежень, які штучно стримують розвиток легальної і суспільно-корисної підприємницької діяльності, урядові структури періодично запроваджують політику дерегулювання.

Політика дерегулювання активно використовувалась урядами багатьох країн при здійсненні антикризових заходів у 2008 – 2010 рр. Зокрема, в ЄС на законодавчому рівні визнано необхідність оптимізації заходів з дерегулювання підприємницької діяльності, своєчасності їх застосування відповідно до особливостей фаз економічного циклу.

Акцент робиться на тому, що зняття надмірних адміністративних бар'єрів у веденні бізнесу здатне спричинити мультиплікативний ефект і дати поштовх для розвитку всіх секторів економіки [10].

При цьому серед фахівців цілісного бачення перспектив реалізації цієї політики на теперішній час не існує. Хоча здійснення відповідних реформ відбувається нині прискореними темпами, все ж варто визнати, що заходи з дерегулювання підприємницької діяльності носять розрізнений і нерідко досить суперечливий характер. Унаслідок цього очікувані сподівання на отримання потужного

реформаційного імпульсу від запровадження цієї політики часто не справджуються. Потреби реалізації більш виважених підходів до організації системи державного сприяння розвитку підприємництва зумовлюють необхідність неупередженого аналізу сучасних здобутків політики дерегулювання, узагальнення новітніх тенденцій і стійких зв'язків у цій сфері господарських відносин.

Перевага надається методам опосередкованого впливу, зорієнтованим на економічну мотивацію суб'єктів підприємницької діяльності. Діяльність уповноважених державних структур також набуває дещо іншу спрямованість, оскільки ними контролюється вже не перебіг окремих процесів у цій сфері відносин, а загальні результати їх реалізації, насамперед – з позицій усунення можливих суспільних ризиків ведення підприємництва. Раціональне дерегулювання надає можливість створити підґрунтя для налагодження ефективної взаємодії влади, бізнесу і суспільства, вирішення соціальних проблем, пов'язаних із проведенням економічних реформ.

Суттєвими перевагами політики дерегулювання є також те, що такого роду заходи здатні забезпечити швидкий ефект у вигляді покращання бізнес-середовища та створити підґрунтя для довгострокового припливу інвестицій у реальний сектор економіки.

Наведене свідчить, що нині в нашій країні політика дерегулювання підприємницької діяльності здійснюється за великою кількістю напрямів та з використанням різноманітних інструментів. Проте, оцінюючи досягнуті результати втілення відповідних заходів, слід визнати, що їх ефективність є недостатньою. Причиною такого стану справ є насамперед те, що дерегуляторна реформа поки що не набула системного характеру: здійснюються важливі, але все ж поодинокі заходи, які не можуть забезпечити цілісність і послідовність реалізації відповідної політики держави. Хоча стратегічні цілі відповідної державно-управлінської діяльності досить зрозумілі, однак реалізація поточних завдань її запровадження часто підміняється ситуативними рішеннями і кон'юнктурними міркуваннями. Це не надає змоги повною мірою реалізувати потенціал проведення дерегуляторних реформ, а відтак – суттєво обмежує можливості його використання для досягнення цілей посткризового відновлення національної економіки. З метою вирішення цієї проблеми необхідно провести широкомасштабний аудит адміністративних послуг, які надаються відповідними державними структурами. За результатами такої перевірки структури, які залишаться і які надаватимуть платні послуги, мають бути зобов'язані перевести свої рахунки з приватних банків до Державного казначейства, тобто безпосередньо на казначейські рахунки.

Назрілим питанням є запровадження комплексного підходу до перегляду регуляторної бази, побудованої за галузевим принципом. Одним із ефективних засобів вирішення цієї проблеми може стати створення електронних реєстрів регуляторних актів у кожному регіоні із загальним доступом для всіх бажаючих через Інтернет.

Досвід країн ЄС засвідчує, що визначальним чинником забезпечення ефективності політики дерегулювання підприємницької діяльності в умовах циклічної макроекономічної нестабільності є кількісний аналіз впливу проекту рішення, так званий «cost-benefit analysis» – аналіз вигід і витрат [11].

Застосування такого роду методик у нашій країні поки що має формальний, значною мірою поверховий характер. Уявляється, що повноцінне її впровадження надасть можливість більш виважено підійти до визначення економічної доцільності того чи іншого регуляторного акта. Результатами ревізії нормативно-правової бази повинні стати раціоналізація відповідних правил і суттєве скорочення процедур з їх реалізації, поліпшення інституційного середовища для ведення підприємницької діяльності. Потреби посткризового відновлення економіки України зумовлюють необхідність запровадження ефективної державної політики дерегулювання підприємницької діяльності.

На сьогодні найбільш відчутні результати проведення економічних реформ пов'язуються із досягненням саме в цій сфері відносин через прийняття низки законодавчих документів, спрямованих на розвиток ліцензійної і дозвільної систем, удосконалення процедур і правил здійснення уповноваженими державними структурами контрольної і наглядової діяльності, покращення інформаційного супроводу ведення бізнесу тощо. Проте ефективність здійснення відповідних заходів поки що залишається недостатньою внаслідок того, що дерегуляторна реформа поки що не набула системного характеру: здійснюються важливі, але все ж поодинокі кроки, які не можуть забезпечити належну результативність відповідної політики держави в цілому.

Перспективними напрямами подальших досліджень є з'ясування умов і принципів запровадження ефективної політики дерегулювання підприємницької діяльності в контексті завдань модернізації національної економіки.

Список використаної літератури:

1. *Господарський кодекс України*. Прийнятий 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–23. – Ст. 144.
2. *Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»»* від 12 січня 2015 р. № 5/2015. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

3. *Цветков В. В.* Адміністративна реформа – ефективність державного управління // Часопис Київського університету права. – 2002. – № 2. – Ст. 9–14.
4. *Великий* енциклопедичний юридичний словник. За редакцією акад. НАН України Ю. С. Шемчушенка. – К.: ТОВ Видавництво «Юридична думка». – 2007. – 992 с.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру» від 09.04.2014 р. № 1193-VII. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/3514>.
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу та встановлення принципу провадження господарської діяльності суб'єктами приватного права без застосування печаток» від 15 квітня 2014 року № 1206-VII. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/3514>.
7. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» від 31.07.2014 № 1622-VII. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/3514>.
8. *Постанова* Кабінету Міністрів України «Деякі питання дерегуляції господарської діяльності». – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/3514>.
9. *Симоненко В.* Адміністративне регулювання – найважливіший фактор реформ / В. Симоненко // Економіка України. – 2010. – № 10. – С. 4–14.
10. *Уколов В. Ф.* Взаимодействие власти, бизнеса и общества: [монография] / В. Ф. Уколов. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2009. – 622 с.
11. *Smart Regulation in the European Union* : Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, 8.10.2010, COM (2010) 543 final. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0543:FIN:EN:PDF>.

The thesis focuses on questions of construction of effective mechanisms of state regulation and deregulation. Has received the further development definition of a role of business in social and economic development of a society.

В статті досліджуються теоретичні та практичні проблеми побудови ефективних механізмів державного регулювання та дерегулювання підприємницької діяльності. Уточнені теоретичні та практичні основи побудови та розвитку системи державного регулювання та дерегулювання господарської діяльності в сучасних умовах розвитку.

КОЛІЗІЇ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ ВИХОДУ УЧАСНИКА З ГОСПОДАРЬКОГО ТОВАРИСТВА

Сіщук Л. В.,

кандидат юридичних наук, науковий співробітник лабораторії проблем корпоративного права НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

У статті проаналізовано правовий механізм визначення моменту виходу учасника з господарського товариства, окреслено умови правозастосування, а також розглянуто судову практику з вирішення спорів, що виникають при виході з товариства. Охарактеризовано відмінності правових конструкцій виходу з товариства і відчуження частки у статутному капіталі. Запропоновано низку змін до чинного корпоративного законодавства щодо реалізації права на вихід з товариства.

Ключові слова: право на вихід, учасник, господарське товариство, заява про вихід, частка у статутному капіталі, майно товариства.

Правовий статус учасника господарського товариства визначається сукупністю суб'єктивних корпоративних прав, що дають можливість брати участь у корпоративному управлінні та отримувати прибуток від діяльності товариства. Разом з тим до комплексу таких прав входить законодавчо визначена можливість учасника до виведення власних активів з товариства без суттєвого впливу на поточну підприємницьку діяльність товариства та/або втручання в діяльність органів управління, а також без припинення функціонування товариства на незначний чи тривалий період часу або ліквідації товариства. Учасник має право залишити господарське товариство внаслідок використання або договірних конструкцій, предметом яких є частка (акція) у статутному капіталі (купівля-продаж, міна, дарування та інші), або здійснення виходу з господарського товариства, що може зумовлюватися низкою соціальних, правових, економічних чи інших чинників. Виняток із загального правила має місце тільки щодо акціонерних товариств, оскільки правовою формою суб'єктивних корпоративних